

DUCHOVNÉ CVIČENIA PRE ÚČASTNÍKOV SYNODY

P. Timothy Peter Joseph Radcliffe

4. MEDITÁCIA: „DIALÓG O CESTE DO EMÁUZ“

2. október 2023

Sme povolaní kráčať po synodálnej ceste ako priatelia. Inak sa nikam nedostaneme. Priateľstvo s Bohom a medzi nami navzájom je zakorenené v radosť z toho, že sme spolu, ale potrebujeme slová. V Cézarei Filipovej sa rozhovor prerušil. Ježiš nazval Petra „satanom“, nepriateľom. Na vrchu ešte nevie, čo povedať, ale začnú ho počúvať, a tak sa rozhovor môže opäť začať, keď putujú do Jeruzalema.

Po ceste sa učenici hádajú, nerozumejú Ježišovi a nakoniec ho opustia. Vracia sa ticho. Zjavuje sa však zmŕtvychvstály Pán a hovorí im uzdravujúce slová, aby spolu hovorili. Aj my potrebujeme uzdravujúce slová, ktoré prekročia hranice, čo nás rozdeľujú: ideologické hranice ľavice a pravice; kultúrne hranice, ktoré oddeľujú jeden kontinent od druhého, napätia, ktoré niekedy rozdeľujú mužov a ženy. Spoločné slová sú životnou silou našej Cirkvi. Musíme ich nájsť v záujme nášho sveta, v ktorom je násilie poháňané neschopnosťou ľudstva počúvať. Rozhovor vedie k obráteniu.

Ako by sa mali rozhovory začínať? V *Knihe Genezis* nastáva po prvom páde ľudí strašné ticho. Z tichého spoločenstva raja sa stalo ticho zahanbenia. Adam a Eva sa skrývajú. Ako sa môže Boh dostať cez túto priepasť? Boh trpezlivo čaká, kým sa oblečú, aby skryli svoju hanbu. Teraz sú pripravení na prvý rozhovor v Biblii. Ticho je prerušené jednoduchou otázkou: „Kde ste?“ Nie je to žiadosť o informácie. Je to pozvanie vyjsť na svetlo a ukázať sa pred Božou tvárou.

Možno je to prvá otázka, ktorou by sme mali prelomiť mlčanie, ktoré nás rozdeľuje. Nie otázka: „Prečo zastávaš tieto smiešne názory na liturgiu?“ Alebo: „Prečo si heretik alebo patriarchálny dinosaur?“ Alebo: „Prečo si ku mne hluchý?“ Ale: „Kde si? Čoho sa obávaš?“ Toto som ja. Boh pozýva Adama a Evu, aby vyšli z úkrytu a ukázali sa. Ak aj my vyjdeme na svetlo a dovolíme, aby nás videli takých, akí sme, nájdeme pre druhých slová. Počas príprav na túto synodu to boli často práve duchovní, ktorí sa najviac zdráhali vyjsť na svetlo a podeliť sa o svoje starosti a pochybnosti. Možno sa bojíme, že nás uvidia nahých. Ako sa môžeme navzájom povzbudiť, aby sme sa nebáli nahoty?

Po zmŕtvychvstání je hrobové ticho opäť prerušené otázkami. V Jánovom evanjeliu sa píše: „Prečo plačete?“ V Lukášovom evanjeliu: „Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi?“ Keď učenici utekajú do Emauz, sú plní hnevu a sklamania. Ženy tvrdia, že videli Pána, ale boli to „len“ ženy. Ako to je niekedy aj dnes: ženy akoby sa nepočítali! Učenici utekajú zo spoločenstva Cirkvi, podobne ako mnohí ľudia dnes. Ježiš im nebráni v ceste, ani ich neodsudzuje. Pýta sa: „O čom to hovoríte? Aké nádeje a sklamania sa miešajú vo vašich srdciach?“ Učenici hovoria nahnevane. V gréčtine to doslova znamená: „Čo sú to za slová, ktorými sa navzájom *oháňate*?“ Ježiš ich preto vyzýva, aby sa podelili o svoj hnev. Dúfali, že Ježiš bude tým, kto vykúpi Izrael, ale mýlili sa. Zlyhal. Preto kráča s nimi a je otvorený voči ich hnevu a strachu.

Náš svet je plný hnevu. Hovoríme o politike hnevu. Nedávno vyšla kniha s názvom *Americký hnev*. Tento hnev infikuje aj našu Cirkev. Oprávnený hnev na sexuálne zneužívanie detí. Hnev na postavenie žien v Cirkvi. Hnev na tých hrozných konzervatívcoch alebo hrozných liberálov. Odvážime sa ako Ježiš spýtať sa jeden druhého: „O čom to hovoríš? Prečo sa hneváš?“ Odvážime sa počuť odpoveď? Niekedy ma už nebaví počúvať všetok ten hnev. Už to nevydržím počúvať. Ale počúvať musím, tak ako Ježiš kráčajúci do Emauz.

Mnohí ľudia dúfajú, že na tejto synode bude vypočutý ich hlas. Cítia sa ignorovaní a bez hlasu. Majú pravdu. Ale hlas budeme mať len vtedy, ak budeme najprv počúvať. Boh volá ľudí po mene. Abrahám, Abrahám; Mojžiš, Samuel. Oni odpovedajú krásnym hebrejským slovom *hinneni* – „tu som“. Základom našej existencie je, že Boh každého z nás oslovuje po mene a my počúvame. Nie karteziánske „myslím, teda som“, ale *počúvam*, teda som. Sme tu, aby sme počúvali Pána a jeden druhého. Ako sa hovorí, máme dve uši, ale len jedny ústa! Až po počúvaní prichádza hovorenie.

Počúvajme nielen to, čo ľudia hovoria, ale aj to, čo *sa snažia* povedať. Počúvajme nevyslovené slová, slová, ktoré len hľadajú. Jedno sicílske príslovie hovorí: „*La miglior parola è quella che non si dice* (najlepšie slovo je to, ktoré nie je vyslovené)“¹. Počúvajme, akým spôsobom majú pravdu, ako je v nich zrnko pravdy, aj keď to, čo hovoria, je nesprávne. Počúvajme s nádejou, a nie s opovrhnutím. Na generálnej rade dominikánskeho rádu sme mali jedno pravidlo. To, čo hovorili bratia, nikdy nebol nezmysel. Môže to byť pomýlené, nelogické, ba dokonca nesprávne. Ale niekde v ich pomýlených slovách je pravda, ktorú potrebujem počuť. My sme mendikanti, ktorí idú za pravdou. Prví bratia hovorili o svätom Dominikovi, že „všetko pochopil v pokore svojej inteligencie“².

Možno môžu rehoľné rády Cirkev niečo naučiť o umení rozhovoru. Svätý Benedikt nás učí hľadať konsenzus, svätý Dominik milovať diskusiu, svätá Katarína Sienská tešiť sa z rozhovoru a svätý Ignác z Loyoly umeniu rozlišovať Sv. Filip Neri nás učí o úlohe smiechu.

Ak budeme *naozaj* počúvať, naše hotové odpovede sa vyparia. Zmlkneme a stratíme slová ako Zachariáš predtým, než sa rozospieval. Ak neviem, ako odpovedať na bolesť alebo zmätok svojej sestry alebo brata, musím sa obrátiť na Pána a prosieť o slová. Potom sa môže začať rozhovor.

Rozhovor potrebuje imaginatívny skok do skúsenosti druhého človeka. Vidieť jeho očami a počuť jeho ušami. Musíme sa dostať do ich kože. Z akých skúseností pramenia ich slová? Akú bolesť alebo nádej v sebe nesú? Na akej ceste sú?

Na generálnej kapitule dominikánov sa viedla búrlivá debata o povahe kázania, čo je pre dominikánov vždy horúca téma! Dokument predložený na kapitule chápal kázanie ako dialogické: svoju vieru ohlasujeme tým, že vstupujeme do rozhovoru. Niektorí účastníci kapituly s tým však ostro nesúhlasili a tvrdili, že to hraničí s relativizmom. Tvrdili, že „si musíme trúfnuť smelo hlásať pravdu“. Postupne sa ukázalo, že hádajúci sa bratia hovoria na základe veľmi odlišných skúseností.

Dokument napísal brat z Pakistanu, kde sa kresťanstvo nevyhnutne nachádza v neustálom dialógu s islamom. V Ázii neexistuje kázanie bez dialógu. Bratia, ktorí ostro reagovali proti tomuto dokumentu, pochádzali najmä z bývalého Sovietskeho zväzu. Myšlienka dialógu s

¹ „*La megliu parola è chiddra chi nun si dici.*“

² „*Humili cordis intelligentia.*“

tými, ktorí ich vážili, pre nich nemala zmysel. Na to, aby sme sa dostali za hranice nesúhlasu, boli potrebné racionálne argumenty, ktoré však nestačili. Bolo potrebné *predstaviť si*, prečo ten druhý zastáva svoj názor. Aká skúsenosť ich viedla k tomuto názoru? Aké zranenia si nesú? Z čoho majú radosť?

To si vyžadovalo pri počúvaní zapojiť celú vlastnú predstavivosť. Láska je vždy triumfom predstavivosti, pretože nenávisť je zlyhaním predstavivosti. Nenávisť je abstraktná. Láska je konkrétna. V románe Grahama Greena *Moc a sláva* hrdina, chudobný slabý kňaz, hovorí: „Keď ste videli vrásky v kútikoch očí, tvar úst, ako mu rástli vlasy, nebolo možné nenávidieť. Nenávisť bola len zlyhaním predstavivosti.“

Musíme preskočiť nielen hranice ľavice a pravice, alebo kultúrne hranice, ale aj generačné hranice. Mám tú česť žiť s mladými dominikánmi, ktorých cesta viery je odlišná od mojej. Mnohí rehoľníci a kňazi mojej generácie vyrastali v silne katolíckych rodinách. Viera hlboko prenikala do nášho každodenného života. Dobrodružstvo Druhého vatikánskeho koncilu spočívalo v oslovení sekulárneho sveta. Francúzski kňazi chodili pracovať do tovární. Odložili sme habit a ponorili sa do sveta. Jedna nahnevaná sestra, keď ma videla v habite, vybuchla: „Prečo ešte stále nosíš tú staromódnu vec?“

Dnes mnohí mladí ľudia – najmä na Západe, ale čoraz častejšie aj inde – vyrastajú v sekulárnom svete, sú agnosticí alebo dokonca ateisti. Pre nich je dobrodružstvom objavovanie evanjelia, Cirkvi a Tradície. S radosťou si obliekajú habit. Naše cesty sú opačné, ale nie protichodné. Tak ako Ježiš, aj ja musím kráčať s nimi a učiť sa, čo vzrušuje ich srdcia: „O čom to hovoríte? Aké filmy sledujete? Akú hudbu máte radi?“ Potom si môžeme navzájom vymieňať slová.

Musím si predstaviť, ako ma *vidia* oni! Kto som v ich pohľade? Raz som sa prechádzal na bicykli po Saigone so skupinou mladých vietnamských študentov dominikánov. Bolo to dávno predtým, ako tam boli turisti bežní. Zašli sme za roh a tam stála skupina západných turistov. Vyzerali takí veľkí a tuční a mali zvláštnu škaredú farbu. Akí zvláštni ľudia. Potom som si uvedomil, že tak vyzerám aj ja!

Keď učenici kráčajú do Emauz, počúvajú toho cudzinca, ktorý ich nazýva bláznami a protirečí im. Aj on je nahnevaný! Ale oni sa začnú tešiť z jeho slov. Srdcia im horia. Môžeme sa počas synody naučiť extatickému potešeniu z nesúhlasu, ktorý vedie k pochopeniu? Hugo Rahner, Karlov mladší brat (a oveľa zrozumiteľnejší!), napísal knihu o *homo ludens*, hrajúcom sa človeku.³ Naučme sa navzájom hravo rozprávať! Tak ako Ježiš a Samaritánka pri studni v Jánovom evanjeliu (kap. 4).

V dnešnom prvom čítaní počúvame, že v plnosti času „*ulice mesta budú plné chlapcov a dievčat, ktorí sa budú hrať na jeho uliciach*“ (Zach 8,5). Evanjelium nás všetkých vyzýva, aby sme sa stali deťmi: „*Veru, hovorím vám: Ak sa neobrátite a nebudete ako deti, nevojdete do nebeského kráľovstva*“ (Mt 18, 3). Na Božie kráľovstvo sa pripravujeme tým, že sa stávame hravými, detskými, ale nie detinskými. Niekedy nás v Cirkvi trápí nudná, neradosná vážnosť. Niet divu, že sa ľudia nudia!

V predvečer nového tisícročia, keď som na Pobreží Slonoviny čakal na let do Angoly, som sedel v tme s našimi dominikánskymi študentmi, spoločne sme popíjali pivo a voľne

³ Hugo RAHNER: *Man at Play or Did you ever practice eutrapelia?* Translated by Brian Battershaw and Edward Quinn, Compass Books, London, 1965.

rozprávali o tom, čo nám bolo najdrahšie. Tešili sme sa z toho, že sme iní, že máme iné predstavy. Radosť z odlišnosti! Bál som sa, že zmeškám lietadlo, ale ono malo tri dni meškanie! Rozdielnosť je plodná, generatívna. Každý z nás je plodom nádhernej odlišnosti medzi mužom a ženou. Ak budeme utekať pred odlišnosťou, budeme neplodní a bezdetní v našich domovoch i v našej Cirkvi. Ešte raz ďakujem všetkým rodičom na tejto synode! Rodiny môžu Cirkev veľa naučiť o tom, ako sa vyrovnáť s rozdielnosťou. Rodičia sa učia, ako oslovit' deti, ktoré robia nepochopiteľné rozhodnutia, a pritom vedia, že stále tam majú svoj domov.

Ak objavíme potešenie z toho, že si vieme predstaviť, prečo naše sestry a bratia zastávajú názory, ktoré sa nám zdajú zvláštne, potom sa v Cirkvi začne nová jar. Duch Svätý nám dá dar hovoriť cudzími jazykmi.

Všimnite si, že Ježiš sa nesnaží kontrolovať rozhovor. Pýta sa, o čom sa *oni* rozprávajú; ide tam, kam idú *oni*, nie tam, kam by chcel ísť on; prijíma *ich* pohostinnosť. Skutočný rozhovor sa nedá kontrolovať. Človek sa ním necháva viesť. Nemôžeme predvídať, kam nás zavedie, či do Emauz alebo do Jeruzalema. Kam povedie Cirkev táto synoda? Keby sme to vedeli vopred, nemalo by zmysel ju organizovať! Nechajme sa prekvapiť!

Skutočný rozhovor je preto riskantný. Ak sa v slobodnom rozhovore otvoríme druhým, zmeníme sa. Z každého hlbokého priateľstva vzniká nový rozmer môjho života a identity, ktorý nikdy predtým neexistoval. Stávam sa niekým, kým som nikdy predtým celkom nebol. Vyrastal som v úžasnej konzervatívnej katolíckej rodine. Keď som sa stal dominikánom, spriatelil som sa s ľuďmi iného pôvodu, celkom iných politických názorov, čo moja rodina považovala za znepokojujúce! Kým som teda bol, keď som sa vrátil domov k svojej rodine? Ako som dokázal zosúladiť človeka, ktorým som bol u nich, a človeka, ktorým som sa postupne stával u dominikánov?

Každý rok spoznávam novoprijatých dominikánov s odlišným presvedčením a iným pohľadom na svet. Ak sa im otvorím v priateľstve, kým sa stanem? Aj v mojom pokročilom veku musí moja identita zostať otvorená. V románe Madeleine Thienovej o čínskych prisťahovalcoch v USA *Nehovorte, že nič nemáme* jedna z postáv hovorí: „Nikdy sa nesnažte byť človekom len jednej, úzko vymedzenej identity. Ak ťa miluje toľko ľudí, môžeš úprimne byť len jedným človekom?“⁴ Ak sa otvoríme viacerým priateľstvám, nebudeme mať úhl'adnú, úzko vymedzenú identitu. Ak sa na tejto synode otvoríme jeden druhému, všetci sa zmeníme. Bude to malá smrť a vzkriesenie.

Filipínsky dominikánsky novicmajster mal na dverách oznam: „Odpusťte mi. Som v štádiu vývoja (*work in progress*).“ Súdržnosť je ešte len pred nami, v Božom kráľovstve. Vtedy vlk a baránok v každom z nás budú vo vzájomnom mieri. Ak máme teraz uzavreté, pevné identity vytesané do kameňa, nikdy nespoznáme dobrodružstvo nových priateľstiev, ktoré nám odhalia nové rozmery toho, kým sme. Nebudeme otvorení priestrannému Pánovmu priateľstvu.

Keď učenici dorazia do Emauz, útek z Jeruzalema sa zastaví. Ježiš sa tvári, akoby chcel ísť ďalej, ale oni so slávnou iróniou pozývajú Pána soboty, aby si s nimi oddýchol. „*Zostaň s nami, lebo sa zvečerieva a deň sa už schýlil!*“ (Lk 24, 29). Ježiš prijíma ich pohostinnosť tak, ako traja cudzinci v 1 Gn 18 prijali pohostinnosť Abraháma. Boh je našim hosťom. Aj my musíme mať pokoru a stať sa hosťami. Nemecká syntéza hovorí, že musíme opustiť

⁴ Madeleine THIEN: *Do Not Say We Have Nothing*. Granta, London, 2016, p. 457.

„pohodlné postavenie tých, ktorí poskytujú pohostinstvo, aby sme sa nechali prijať do života tých, ktorí sú našimi spoločníkmi na ceste ľudstva“.

Marie-Dominique Chenu OP, starý otec Druhého vatikánskeho koncilu, chodieval po večeroch von, aj keď mal osemdesiat rokov. Chodil von, aby si vypočul odborových predákov, akademikov, umelcov, rodiny a prijal ich pohostenie. Večer sme sa stretli pri pive a on sa pýtal: „Čo ste sa dnes naučili? Pri koho stole ste sedeli? Aké dary ste dostali?“ Cirkev na každom kontinente má isté dary pre univerzálnu Cirkev. Uvediem len jeden príklad: moji bratia v Latinskej Amerike ma naučili otvárať uši pre slová chudobných, najmä náš milovaný brat Gustav Gutiérrez. Budeme ich v našich diskusiách tento mesiac počúvať? Čo sa naučíme od našich bratov a sestier v Ázii a Afrike?

„*A keď sedel s nimi pri stole, vzal chlieb a dobrorečil, lámal ho a podával im ho. Vtom sa im otvorili oči a spoznali ho. Ale on im zmizol*“ (Lk 24, 29). Otvorili sa im oči. Predtým sme túto vetu počuli, keď Adam a Eva vzali ovocie zo stromu života, otvorili sa im oči a spoznali, že sú nahí. Preto niektorí starovekí komentátori vnímali učeníkov Kleofáša a jeho manželku, tento manželský pár, ako nového Adama a Evu. Teraz jedia chlieb života.

Posledná krátka myšlienka. Keď im Ježiš zmizol z očí, povedali: „*Či nám nehorelo srdce, keď sa s nami cestou rozprával ?*“ (Lk 24, 32). Akoby si až potom uvedomili, akú mali radosť, keď kráčali s Pánom.

Sv. John Henry Newman povedal, že až pri spätnom pohľade na svoj život si uvedomíme, ako bol Boh vždy s nami. Modlím sa, aby to bola aj naša skúsenosť.

Počas tejto synody budeme ako títo učenici. Niekedy si nebudeme vedomí Pánovej milosti, ktorá v nás pôsobí, a možno si dokonca budeme myslieť, že je to všetko strata času. Ale modlím sa k Bohu, aby sme si potom, keď sa obzrieme späť, uvedomili, že Boh bol po celý čas s nami a že nám horeli srdcia.